

OBLIKOVANJE TRAJNOSTNIH KMETIJSKIH PRAKS NA PRIOBALNIH PASOVIH POVRŠINSKIH VODA

AVTORJI:

Diana Bogovič, Igor Škerbot, dr. Andreja Borec,
Tina Lešnik, Blaž Dimec in Vesna Čuček

Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja: Evropa investira v podeželje

OBLIKOVANJE TRAJNOSTNIH KMETIJSKIH PRAKS NA PRIOBALNIH PASOVIH POVRŠINSKIH VODA

Priobalna zemljišča ob površinskih vodah so določena z namenom varovanja vodnih ekosistemov, preprečevanja erozije ter zagotavljanja prostega dostopa do vode za vzdrževanje in druge javne koristi.

Širina priobalnega zemljišča je odvisna od velikosti vodotoka in od razvrstitve površinske vode po pomenu, ki ga imajo vode za upravljanje, v 1. in 2. red skladno z zakonodajo (Zakon o vodah [ZV-1], Uradni list RS, št. 67/02 z vsemi nadaljnjimi spremembami).

Priobalna zemljišča celinskih voda so zemljišča, ki neposredno mejijo na vodno zemljišče. Zunanja meja priobalnih zemljišč sega na vodah 1. reda 15 metrov od meje vodnega zemljišča, na vodah 2. reda pa pet metrov od meje vodnega zemljišča. Priobalna zemljišča so tudi vsa zemljišča med visokovodnimi nasipi. Zunanja meja priobalnih zemljišč na vodah 1. reda zunaj območij naselja je najmanj 40 metrov od meje vodnega zemljišča.

Varovalni pas je priobalno zemljišče v tlorisni širini 15 metrov od meje brega voda 1. reda, 5 metrov od meje brega voda 2. reda in 3 metre od meje brega osuševalnih jarkov, ki so širši od dveh metrov.

Varovalni pasovi so zadnje varovalo pred zaščito površinskega zanosa onesnažil s kmetijskih površin v površinske vode in so v skladu z uredbo o pogojenosti obvezni.

Varovalni pas je lahko zaraščen s travo, travnimi mešanicami, deteljami, lucernami, travno-detelnimi mešanicami, deteljno-travnimi mešanicami, samoniklimi rastlinami, grmovjem ali drevesi.

Namen projekta EIP je predlagati trajnostne kmetijske prakse na priobalnih pasovih površinskih voda za zagotavljanje dobre kakovosti vode v vodotokih in posledično vodonosnikih, kar smo dosegli s prilagojenim načinom obdelave zemljišč, vzdrževanjem in obnovo vegetacijskih pasov ob vodotokih.

1. VZPOSTAVITEV VAROVALNEGA PASU

Oranje v varovalnem pasu je prepovedano, dovoljena je površinska obdelava zemljišča za setev dovoljenih posevkov.

Obdelava varovalnega pasu s predsetvenikom in istočasna setev dovoljenih rastlin

Dosejevanje mešanice rastlin v strnišče prezimne rži za zeleno krmo

Vzpostavitev varovalnega pasu ob nasadu sibirskih borovnic s predsetvenikom in istočasna setev dovoljenih rastlin

Vzpostavitev varovalnega pasu ob nasadu kosteničevja ob vodotoku 2. reda, ki je levo od pasu

Vzpostavitev varovalnega pasu v širini 15 m ob vodotoku 1. reda

2. VZDRŽEVANJE VAROVALNEGA PASU

V varovalnem pasu je dovoljena površinska obdelava zaradi vzdrževanja varovalnega pasu, in sicer priprava zemljišča za setev dovoljenih kmetijskih rastlin, košnja, mulčenje ali paša.

Travna mešanica v priobalnem pasu s koreninskim sistemom zmanjšuje odtok hranil in FFS, obvodna me-
jica pa z močnejšim in globljim koreninskim sistemom še dodatno prispeva k stabilizaciji brežin ter boljši
morfologiji in ekologiji vodotoka.

Spravilo krme z varovalnega pasu

Mulčenje varovalnega pasu

3. NA VAROVALNEM PASU LAHKO UVELJAVLJATE TUDI SOPO INP8.12 (HEMA ZA NEPROIZVODNE POVRŠINE IN ELEMENTI NPE_VAR)

Na varovalnih pasovih lahko nosilec vzpostavi cvetoči pas, ki se vzdržuje brez uporabe fitofarmacevtskih sredstev (FFS), gnojenja ali oranja. Cvetoči pas se vzpostavi s setvijo mešanice vsaj dveh kmetijskih rastlin (travno-deteljna mešanica, deteljno-travna mešanica, detelja, lucerna, aleksandrijska detelja, perzijska detelja, inkarnatka, navadna nokota), tako da je vsaj do 1. junija že viden zeleni pokrov zadevnih rastlin in da cvetijo v obveznem obdobju. Cvetoči pas ne sme biti košen ali mulčen ali valjan vsaj do 31. julija tekočega leta.

Nosilec, ki izvaja kmetijsko prakso z vzpostavljenim cvetočim pasom, s pomočjo kmetijskega svetovalca izriše poljino ali več poljin in je za te površine varovalnih pasov **s cvetočim pasom upravičen do izplačila podpore**.

Najmanjša površina kmetijske parcele za izvajanje kmetijske prakse je 0,01 ha, znotraj posamezne kmetijske parcele pa je strnjena površina preseka območja lahko tudi manjša od 0,01 ha. Nosilec mora na nivoju KMG prijaviti vsaj 0,1 ha površine cvetočega pasu.

Na varovalni pas posejana mešanica rastlin kot cvetoči pas

Rastline cvetočega pasu

4. TRAJNOSTNO UPRAVLJANJE MELIORACIJSKIH JARKOV

Upravljanje je usmerjeno k makrofitem, ki so na življenje v vodnem okolju prilagojeni tako na morfološkem kot na fiziološkem nivoju, ohranjanju avtohtonih in vrstno bogatih zelnatih rastlin v priobalnem pasu ter ohranjanju pretočnosti melioracijskega jarka.

Makrofiti melioracijskega jarka so prehranski vir za vodne živali, zadržujejo in privzemajo hranila, varujejo bregove melioracijskega jarka pred erozijo, zato tudi ob takšnih jarkih npr. s košnjo poskrbimo za njihovo ohranjanje in vzdrževanost brežin.

5. KMETOVANJE NA KMETIJSKIH POVRŠINAH OB VAROVALNEM PASU

Kmetujemo z ukrepi, ki zmanjšujejo odtok hranil in FFS, zmanjšujejo erozijo in povečujejo infiltracijsko sposobnost tal.

Uporaba podrahljača preprečuje zbitost tal in zadrževanje odvečne vode, zagotavlja boljšo infiltracijo tal.

Konzervirajoča obdelava tal omogoči prekinjanje talne skorje, izboljšuje zračnost tal in preprečuje izgube talne vlage v zrak zaradi evapotranspiracije. Tako prerahljana tla omogočajo posejanim semenom dovoljenih kmetijskih rastlin, da v varovalnem pasu hitro in dobro vznikajo ter ozelenijo in prekrijejo tla, kar je pomembna funkcija pri erozijski zaščiti tal.

Uporaba česala za mehansko zatiranje plevelov prispeva k učinkovitemu odstranjevanju konkurenčnih plevelov, prispeva k rahljanju površine tal, kar spodbuja rast gojene rastline in zmanjša potrebo po uporabi FFS za zatiranje plevelnih rastlin.

Z vmesnimi in naknadnimi posevki ozelenimo kmetijska tla. Rastline teh posevkov s svojim koreninskim sistemom preprečujejo spiranje hranil v vodo, poleg tega z posevki povečujemo delež organske snovi v tleh (ob zelenem gnojenju), posledično vplivamo na izboljševanje strukture tal, pozitivno vplivamo na mikrobiološko aktivnost tal ter pomembno prispevamo k povečani biotski pestrosti na in v tleh.

Mešanice vmesnih posevkov na kmetijskih površinah ob vodotokih 2. reda imajo posreden in ugoden vpliv, saj z njimi na celotni površini in različnih globinah (korenine) zadržimo hranila v ornem sloju njivskih tal in tako ni nevarnosti, da bi se hranila izpirala v vodo, ampak se zadržijo tam, kjer jih naslednje kmetijske rastline lahko porabijo za svojo rast in razvoj.

Pestra mešanica rži, inkarnatke, ozimne grašice in oljne repice v hmeljišču spomladi pred mulčenjem medvrstnega prostora zagotovi veliko zelene mase za podor ter z zelenim gnojenjem pomeni vnos zadržanih hranil in organske mase v nasadu trajne rastline – hmelja.

Cvetoči vmesni dosevki so pomembni tudi za čebelarje in večjo biodiverzitetu v kmetijski pridelavi.

Zgibanka je nastala v okviru projekta Evropskega partnerstva za inovacije EIP-AGRI »Oblikovanje trajnostnih kmetijskih praks na priobalnih pasovih površinskih voda«, ki se izvaja v okviru ukrepa M16 Sodelovanje iz PRP 2014–2020, podukrep 16.5 Okolje in podnebne spremembe. Vsebina je pripravljena v sodelovanju s projektnimi partnerji: Univerza v Mariboru, Fakulteta za kmetijstvo in biosistemske vede, Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije – Kmetijsko gozdarski zavod Celje in Geodetski zavod Celje, d. o. o. (vodilni partner). V projekt je vključenih tudi 6 kmetijskih gospodarstev: Senica Martin, Šlander Štefan, Terglav Mitja, Arbiter Bogomir, Drev Klemen in Šolski center Šentjur.

Organ upravljanja, pristojen za izvajanje Programa razvoja podeželja Republike Slovenije za obdobje 2014–2020, je Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano.

Za vsebino je odgovoren Geodetski zavod Celje, d.o.o.
 Avtorji fotografij: B. Dimec, D. Bogovič, V. Čuček, I. Škerbot.
 Oblikovanje brošure: Š. Masič, D. Stampar.